

HISTORIE SOCIÁLNÍ PRÁCE A VYBRANÉ OSOBNOSTI

5. Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Martin Luther (1483-1546)

- německý teolog, kazatel, reformátor,
- studoval filozofii, vstoupil do augustiniánského kláštera v Erfurtu, od r. 1508 působil na univerzitě ve Wittenbergu,
- 1517 zveřejnění 95 tezí – počátek reformace

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Martin Luther (1483-1546)

- odmítl tradiční zprostředkovatelskou úlohu církve mezi člověkem a Bohem, člověk je ospravedlněn z víry
- **spásu si nelze vykoupit dobrými skutky a almužnami, ty jsou znakem lidí, které Bůh ke spáse předurčil (predestinoval)**
- **úspěšné podnikání a hromadění majetku jako známka predestinace**
- odděluje povinnosti člověka jako křesťana a člena společnosti - v Kristově království platí požadavky evangelia, v lidském království přirozené právo, které uplatňuje a řídí světská moc

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Křesťanské šlechtě německého národa o zlepšení stavu křesťanstva (1520) -

- **zákaz žebrání doprovázený organizací chudinské péče ve městech na úrovni existenčního minima a financované prostřednictvím „pokladen chudých“**
- **obrat v pojmání milosrdenství a sociální péče o chudé - kombinace charitativních opatření a represe a oddělení církevní charity a světské „sociální péče“,**
- **každé město se má postarat o své chudé, nepřipustit cizí žebráky (o chudé by se měl ve městě starat ten, kdo je zná), jen základní zaopatření, chudí si mají pomoci z nouze prací**

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Vliv Luthera na dobovou chudinskou péči

- v letech 1521-1522 byla výnosy iniciovanými Lutherem reorganizována **chudinská péče ve Wittenbergu** – vytvoření **společné pokladny, kde je shromážděn majetek ze sekularizovaných klášterů** – má převzít také **špitální a charitativní fondy a sbírat příspěvky pro chudé**
- 1522 –1523 Luther zredigoval ustanovení pro „pokladnu chudých“ v Leisnigu, doporučena pro ostatní města
- Předmluva k německému vydání pamfletu proti žebrákům – Liber Vagatorum 1538 – seznamy chudých, kontrola oprávnění pobírat almužnu

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Luther k chudinské péči:

- „Je nanejvýš nutné v celém křesťanstvu vyhubit veškeré žebrání. Nikdo z křesťanů nesmí chodit o žebrácké holi.“
- Luther často připomínal výrok **Pavla z Tarsu** „**Kdo nechce pracovat, ať nejí**“
 - „**Chudé stačí podporovat tak, aby neumírali hladem nebo zimou.**“

Dobovou kritiku sociálních poměrů 16. st. reflektuje satirický obraz Pietera Brueghela

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Thomas More (1478 – 1535)

- angl. právník, politik, spisovatel, lord kancléř Jindřicha VIII., rezignoval po roztržce krále s katolickou církví, odmítl složit přísahu na základě zákona o nástupnictví – byl uvězněn a popraven
- spolu s T. Campanellou **představitel renesanční utopistické literatury**

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Utopie (1516)

- ideální stát, založený na principech rovnosti, zrušení soukromého vlastnictví, společné výroby, na níž se podílejí všichni, a spravedlivého rozdělování (H. J. Störig - „ideální obraz socialistického společenství“)
- požadoval volný přístup ke vzdělání a duchovním statkům a **povinnost státu pečovat o staré a chudé občany**
- **počítá s využitím trestů nucených prací pro zloděje, tuláky, žebráky, ale i žebravé mnichy**
- jeho myšlenky ve své době **ovlivnily zavedení chudinské péče v anglických městech i anglické pracovní zákonodárství**
- **z některých principů o tři století později vycházelo družstevní hnutí**

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Thomas More o bohatých a o dobrodiní:

- „Mluví-li bohatí lidé o blahu společnosti, vím, že to není nic jiného než spiknutí boháčů, kteří pod jménem a pod záminkou obecného blaha hledají svůj vlastní prospěch.“
- „Naproti tomu sám si odepřít něco, abys to přidal jiným, to je teprve vlastní úkol lidskosti a dobrotivosti. Ostatně takovéto počínání neodnímá tolik výhod, kolik jich vrací. Neboť jednak získává náhradu vzájemností dobrodiní, jednak samo vědomí dobrého skutku a vzpomínka na lásku a vděčnost těch, jímž dobrodiní prokážeš, přináší více duševní rozkoše, než by obsahovala ona tělesná rozkoš, které ses zřekl.“

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Juan Luis Vives (1493–1540)

- španělský filosof, humanista
- studium filosofie na Sorbonně, pobyt v Oxfordu, nakonec zůstal v Bruggách
- styky s Erasmem Rotterdamským, Thomasem Morem

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Juan Luis Vives a sociální péče

- napsal mnoho spisů, k sociální péči se vztahuje traktát *De subventionem pauperum* (1525) – obecné principy dobročinnosti a podrobný program reformy městské sociální péče
- přestože žil ve Flandrech, vycházel ze zkušeností španělských měst
- **péče o chudé přisouzena světským institucím – městům (zvláště dozor měst nad špitály a chudinskými fundacemi – určení komisaři by měli sepsat seznamy chudých a práce schopným žebračům by měli najít zaměstnání, lehčí práci dle druhu nemoci zavést i ve špitálech a útulcích)**
- **důraz na práci – „každý člověk by měl jíst chléb vydělaný vlastní prací a námahou“, zákaz žebření**

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Jan z Boha (1495 – 1550)

- Joao Cidade Duarte v Portugalsku, nejdříve se pracoval v zemědělství, poté se dvakrát zúčastnil vojenských tažení, pobýval v Africe, pak se vrátil do Španělska, údajný duchovní obrat po vyslechnutí kázání sv. Jana z Ávily
- 1537 pronajmul byt, kde **zřídil nemocnici pro chudé, všechny prostředky pro její chod musel získat z darů**, 1544 zakupuje město Granada pro účely nemocnice větší dům, **1548 zřízení nemocnice v Toledu**
- **rozdělení nemocných podle onemocnění a potřeb, akceptace práva nemocných na soukromí (vlastní lůžko)**

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Karel Boromejský (1538-1584)

- narodil se ve šlechtické rodině, studium práva a filozofie, spřízněn s papežem Piem IV. – rychlý kariéerní vzestup, kardinál, od r. 1565 arcibiskup v Miláně
- ve své diecézi dbal o zavedení pravidel tridentského koncilu, charitativní péči považoval za jednu z nejdůležitějších povinností biskupa
- **stanovil zásady o vedení špitálů, jak se mají faráři starat o chudé, jak se mají vytvářet jejich seznamy, jak se mají konat sbírky na chudé apod.**
- **zakládal a udržoval sirotčince, nemocnice, chudobince, starobince, školy pro chudé atd.**

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Karel Boromejský a pomoc nemocným

- pomoc za velkého moru v Miláně 1576-78, stanovil přísná pravidla jak pro nemocné, tak pro kněží, kteří poskytovali pomoc a svátosti

Karel Škréta: sv.
Karel Boromejský
navštěvuje
nemocné morem
(1647)

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Cristóbal Pérez de Herrera (1558–1620)

- dvorní lékař Filipa II., vysoký královský úředník
- patřil mezi představitele arbitristu (španělský ekonomický směr 17. st.)
- **založil Milosrdné bratrstvo v Madridu (1594)**
- **zřídil chudobinec v Madridu (1596), který se stal vzorem pro ostatní španělská města**

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Herrerův spis *Amparo de pobres* (1598)

- dobročinné aktivity mají být organizovány ve farnosti, prvořadá role Milosrdných bratrstev – místně kontrolovaná chudinská péče přináší lepší přehled o skutečné situaci
- přenesení sociální péče z municipální na celostátní úroveň, kontrola a soupis žebráků ve všech městech, rozlišení skutečných a falešných chudých – tzv. legalizování chudí (označení obrázkem p. Marie s městským znakem) – regulace žebření
- rozlišení špitálů a chudobinců (oddělení chudých a nemocných)

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Herrerův spis *Amparo de pobres* (1598)

- klade důraz na práci, poskytování výchovy žebrajícím dětem, izolace v domech práce, snaha transformovat žebráky na námezdní síly
- doporučení nahradit vězení spíše galejemi
- péče o sirotky, zajištění jejich uplatnění – nejnadanější chlapci měli být dokonce posláni na studia
- ovlivněn merkantilismem (specifická španělská varianta - arbitrium), snaha neřešit jen chudinskou péčí, ale komplexní řešení - ekonomický přínos pro zemi (zaměstnávání chudých zvláště v odvětvích , kde bylo Španělsko závislé na dovozu)

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Nové mnišské řády věnující se péči o nemocné

- 1572 – následovníci Jana z Boha založili v Granadě bratrstvo Milosrdných bratří věnujících se nemocniční péči, které se o deset let později stalo řeholí
- 1584 - Kamil de Lellis zakládá řád kamiliánů
- 1594 - Milosrdné bratrstvo v Madridu založené C. P. Herrerou
- sv. Vincenc de Paul zakládá kongregaci Lazaristů (1625) a společnost Dcery křesťanské lásky (1633) pro domácí péči o nemocné
- 1679 - v Nancy kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (boromejky) Sv. Jan z Boha zahraňuje nemocného z hořící nemocnice

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Jan Nepomuk Buquoy (1741-1803)

- hrabě na panstvích Nové Hradky a Rožmberk, pod vlivem osvícenství uskutečnil na svém panství řadu reforem
- **důraz na vzdělání a péči o chudé, zakládání ústavů pro chudé a nemocné, škol**
- za hladu v letech 1770-1771 otevřel své sýpky, poskytl půjčky za velkorýsých splátek
- dal k dispozici dominikální půdu k osídlení (založení 330 sídelních jednotek)

Mezi reformací a osvícenstvím: nové přístupy a formy sociální péče a pomoci

Jan Nepomuk Buquoy a reformy

- **reforma školství** (spolupráce s F. Kindermannem, který se později zapojil do celostátní školské reformy), **vzdělání považoval za prevenci chudinské péče**, zaměření na praktické předměty, možné zdroje výdělků
- **1780 zřízení Armeninstitutu – chudinského ústavu** (nejprve na svém panství, po tomto vzoru později zřízeny podobné instituce v Z části habs. monarchie)
 - ▣ **registrace chudých, jejich klasifikace podle potřebnosti** – dle toho byla vyplácena podpora
 - ▣ **poskytování existenčního minima**
 - ▣ **centralizace prostředků**
- **1783 – stal se poradcem císaře Josefa II. pro sociální reformy**, posléze prezidentem vrchní správy